

KLİNİK ARAŞTIRMA**ANESTEZİ YOĞUN BAKIM ÜNİTESİNDE TEDAVİ GÖREN ZEHİRLENME OLGULARININ DEĞERLENDİRİLMESİ***

EVALUATION OF PATIENTS WITH POISONING WHOSE TREATMENT WAS MADE IN ANAESTHESIA INTENSIVE CARE UNIT

Selami DOĞAN
Hüseyin CAN
Mustafa GÖNÜLLÜ
Ergin ALAYGUT
Murat TURAN

ÖZET

AMAÇ: Çalışmamızın amacı anestezi yoğun bakım ünitesinde (AYBÜ) yatan zehirlenme olgularını; demografik özellikler, zehirlenme çeşidi, tedavi sonuçları açısından incelemektir.

GEREÇ VE YÖNTEM: 01.01.2008-31.12.2009 tarihleri arasında zehirlenme tanısı ile AYBÜ'de yatarak tedavi gören 112 hastanın dosyası geriye dönük olarak tarandı. Hastaların yaşı, cinsiyeti, yattığı gün sayısı, APACHİ II skoru, zehirlenme çeşidi (ilaç zehirlenmesi, organofosfatlı insektisitler, gıda zehirlenmesi, toksik gazlar, alkol, diğer), zehirlenme şekli (özkıym amacıyla, kaza ile ve alkol), tedavi sonucu (şifa ile, durumunda değişiklik olmadan, tedavi reddi, hastane içi başka kliniğe sevk, başka hastaneye sevk, ölüm) incelendi.

BULGULAR: 01.01.2008-31.12.2009 tarihleri arasında 24 aylık sürede AYBÜ'de toplam 2098 hasta izlenmiş olup, olguların 112'sinin (% 5,3) zehirlenme olduğu bulundu. Zehirlenme olgularının 60'ı (%53,6) kadın, 52'si (%46,4) erkek; yaş ortalaması 33,94±17,58 (15-81) olarak bulundu. Olguların 90'nın (%80,4) özkıym, 17'sinin (%15,2) kaza, 5'inin (%4,5) alkol alımı sonrası zehirlenme tanıları ile AYBÜ'ye yatırıldığı bulundu. AYBÜ'de izlenen olguların 34'ü (%30,4) şifa ile, 9'u (%8) durumunda değişiklik olmadan evine gönderildi. 4 (%3,6) olgunun tedaviyi reddederek kendi isteği ile hastaneden ayrıldığı, 52 (%46,4) olgunun ilk tedavilerinin ardından hastane içi başka kliniğe, 2 (%1,8) olgunun ileri tetkik ve tedavi amacıyla başka hastaneye sevk edildiği ve 11 olgunun ise (%9,8) kaybedildiği saptandı.

SONUÇ: 24 aylık sürede AYBÜ'de izlenen 2098 olgunun % 5,3'ünü zehirlenme olguları oluşturdu. Özkıym amacı ile ilaç alımının en sık görülen zehirlenme biçimi olduğu tespit edildi. 15-24 arası kadın olgularda zehirlenme daha çok olduğu belirlendi. İlaç zehirlenmeleri arasında en sık çoğul ilaç ve antidepresan içimi yer aldı. Genel ölüm oranı %9,8 olarak bulundu.

Anahtar sözcükler: Anestezi yoğun bakım servisi, Özkıym, Zehirlenme

SUMMARY

AIM: The present study aimed at investigating cases of poisoning admitted to our anaesthesia Intensive Care Unit (AICU) from the viewpoint of their demographic characteristics, type of poisoning and results of treatment.

MATERIAL AND METHOD: The files of 112 patients hospitalized in our intensive care unit between 01.01.2008-31.12.2009 with a diagnosis of poisoning were screened retrospectively. Age, gender, duration of hospitalization, APACHE II score, type of poisoning (drug poisoning, poisoning with organophosphate insecticides, food poisoning, poisoning with toxic gases, alcohol poisoning), results of treatment (successful treatment, unchanged condition, refusal of treatment, transfer to another unit within the hospital, referral to another hospital, death) were investigated.

Anestezi ve Reanimasyon Bölümü
(Prof. Dr. M. Gönüllü, Bölüm Şefi, Uz. Dr. E. Alaygut, Dr. M. Turan)
Aile Hekimliği Bölümü
(Uz. Dr. S. Doğan, Uz. Dr. H. Can)
Tepecik Eğitim ve Araştırma Hastanesi, İZMİR
Yazışma: Uz. Dr. S. Doğan

*15-19 Mayıs 2010 tarihinde ANTALYA'da yapılan 15.Toksikoloji Kongresi'nde poster olarak sunulmuştur

FINDINGS: A total of 2098 patients were admitted to the AICU within the 24 months' period between 01.01.2008-31.12.2009 and 112 (5,3%) of these were diagnosed as cases of poisoning. Of these cases, 60 (53,6%) were female and 52 (46,4%) were male; mean age was $33,94 \pm 17,58$ (15-81). 90 (80,4%) patients were presented at the AICU as suicide victims; 17 (15,2%) resulting from accidental poisoning, and 5'i (4,5%) due to excessive alcohol intake. 34 (30,4%) of the patients were successfully treated; 9 (8%) were discharged with no change in condition. 4 (3,6%) refusing treatment left the hospital on their volition. 52 (46,4%) were transferred to another unit within the hospital after initial treatment, and 2 (1,8%) were referred to another hospital for further investigation and treatment. 11 (9,8%) of the patients were lost.

CONCLUSION: Of the 2098 cases admitted to the AICU within a period of 24 months 5,3% consisted of cases of poisoning. It was found that suicide attempts through drug intake was the most frequent cause of poisoning. Females aged 15-24 constituted a group in which cases of poisoning were seen the more frequently. Multiple drug poisoning and antidepressants were the most common agents of drug poisoning. 11 (9,8%) of the patients were lost.

Key words: Anaesthesia intensive care unit, Poisoning, Suicide

GİRİŞ

'Her madde zehirdir. Zehir olmayan madde yoktur; ilacı zehirden ayıran dozudur' diyerek zehirin ilk tanımını Paracelsus (1493-1541) yapmıştır. İnsan sağlığını bozan bitkisel, hayvansal, mineral veya sentez kaynaklı maddelere zehir ve bunlarla organizmanın sağlığının bozulmasına zehirlenme (intoksikasyon) denmektedir.

Zehirlenmeler tüm dünyada sık karşılaşılan sağlık sorunlarından biridir (1). Gelişmiş ülkelerde ilaçlarla olan zehirlenmeler yaygınken, gelişmekte olan ülkelerde organofosfat ve böcek ilacı ile zehirlenmeler öncelikli sorundur.(2)

Hastaların ölüm ve hastalık açısından önemli sorun teşkil eden zehirlenmelerin ülkemizde ölüme yol açma sıklığı 2001 Devlet İstatistik Enstitüsü verilerine göre % 3,77'dir.(3)

Zehirlenmeler ülkelerin sosyokültürel ve ekonomik yapılarına göre; etyolojik ve bireysel farklılıklar göstermektedir (4). Bu da konu ile ilgili yapılan epidemiyolojik çalışmaların önemini arttırmaktadır. Böylece ilgili bölgede hangi zehirlenme türü fazla ise o kökene yönelik önlemler alınabilir ve yeni sağlık politikaları geliştirilebilir. İngiltere'de 1996 yılında parasetamol ile zehirlenmeler ilk sırada iken, parasetamol kullanımına yasal sınırlama getirilmesi sonucu 2000 yılında olgu sayısının azaldığı saptanmıştır.(5)

Çalışmamızda AYBÜ'de tedavi gören 112 zehirlenme vakası incelenmiştir ve demografik verileri çıkarılmıştır.

GEREÇ VE YÖNTEM

01.01.2008-31.12.2009 tarihleri arasında zehirlenme tanısı ile AYBÜ'de yatarak tedavi gören 112 hastanın dosyası geriye dönük olarak tarandı. Hastaların yaşı,

cinsiyeti, yattığı gün sayısı, APACHİ II skoru, zehirlenme çeşidi (İlaç zehirlenmesi, organofosfatlı insektisitler, gıda zehirlenmesi, toksik gazlar, alkol, diğer), zehirlenme şekli (özkiyım amacıyla, kaza ile ve alkol), tedavi sonundaki durumu (şifa ile, durumunda değişiklik olmadan, tedavi reddi, hastane içi başka kliniğe sevk, başka hastaneye sevk, ölüm) incelendi.

Veriler SPSS for Windows 15.0 programında girildi. İstatistiksel değerlendirme için ki kare testi kullanıldı. Veriler ortalama, standart sapma ya da sayı(%) olarak verildi. $p < 0.05$ değeri istatistiksel olarak anlamlı farklılık kabul edildi.

BULGULAR

01.01.2008-31.12.2009 tarihleri arasında 24 aylık sürede AYBÜ'de toplam 2098 hasta izlenmiş olup, bu olguların 112'sini (% 5,3) zehirlenme olguları oluşturmaktadır. Olguların 60'ı (%53,6) kadın, 52'si (%46,4) erkek; yaş ortalaması $33,94 \pm 17,58$ (15-81) idi. Hastaların yaş dağılımı değerlendirildiğinde 46'sı (%41,1) 15-24 yaş, 21'i (%18,8) 25-34 yaş, 20'si (%17,9) 35-44 yaş, 25'i (%22,3) 45 yaş ve üzerinde idi.

Olguların 90'ı (%80,4) özkiyım, 17'si (%15,2) kaza, 5'i (%4,5) alkol alımı sonrası zehirlenerek AYBÜ'ye yatırılmıştır. İlaç alımı %65,1'lik oranla zehirlenme olguları arasında en sık görülen zehirlenme biçimidir. İlaç dışı en sık rastlanan zehirlenme çeşidi ise %19,6'lık oran ile organofosfatlı böcek öldürücülerin ağızdan alımıdır (Tablo 1 ve 3).

Karbonmonoksit zehirlenmesi nedeniyle AYBÜ'de izlenen 5 hastadan 1'i, alkol zehirlenmesi nedeniyle izlenen 5 hastadan 2'si tam düzelmiştir. Gıda zehirlenmesi (mantar) ile 1 hasta AYBÜ'ye yatırılmış, yine tam düzelmiştir, 2 günde evine gönderilmiştir. AYBÜ'de ortalama $2,48 \pm 2,78$ (1-17) gün izlenen olguların 34'ü (%30,4) şifa ile, 9'u (%8) durumunda

değişiklik olmadan evine gönderildi. 4 (%3,6) olgunun tedaviyi reddederek kendi isteği ile hastaneden ayrıldığı belirlendi. 52 (%46,4) olgunun ilk tedavilerinin ardından hastane içi başka kliniğe, 2 (%1,8) olgunun ileri tetkik ve tedavi amacıyla başka hastaneye sevk edildiği görüldü. Olguların 11'i (%9,8) kaybedildi (Tablo 4).

Olguların APACHİ II skorları ortalama $10,45 \pm 8,87$ (4-36) saptanmış olup ölen olguların tümünün AYBÜ'ne yatışı esnasında APACHİ II skorunun 30'un üzerinde olduğu saptandı. ($p < 0,01$)

Zehirlenme türü ile ölüm arasındaki ilişki karşılaştırıldığında; zehirlenme nedeni ile ölenlerin 2'sinin ilaç, 2'sinin organofosfat, 4'ünün karbonmonoksit, 3'ünün alkol aldığı belirlendi. ($p < 0,001$)

Tablo 1. Olguların yaş grupları ve cinsiyete göre dağılımı

	Olgular	Hasta Sayısı	(%)
		112	100
Cinsiyet	Kadın	60	53,6
	Erkek	52	46,4
Yaş Grupları	15-24	46	41,1
	25-34	21	18,8
	35-44	20	17,9
	45- +	25	22,3

Tablo 2. Zehirlenme şekli

Zehirlenme Şekli	Sayı	%
Özkiyım	90	80,4
Kaza ile	17	15,2
Diğer	5	4,5
Toplam	112	100

Tablo 3. Zehirlenme olgularının dağılımı

Zehirlenme Çeşidi	Sayı	(%)
İlaç Zehirlenmesi	73	65,1
Organofosfatlı İnsektisitler	22	19,6
Toksik Gazlar	6	5,4
Alkol	5	4,5
Gıda Zehirlenmesi	1	0,9
Diğer	5	4,5
Toplam	112	100

Tablo 4. Hastaların tedavi sonucu

Tedavi Sonucu	Hasta Sayısı	(%)
Tam Düzeltme	34	30,4
Durumu Değişmeyen	9	8
Tedavi Reddi	4	3,6
Hastane İçi Başka Kliniğe Sevk	52	46,4
Başka Hastaneye Sevk	2	1,8
Ölüm	11	9,8
Toplam	112	100

İlaç çeşitlerinin dağılımı incelendiğinde; çoğul ilaç alımı ve antidepresanlar ön sırada yer almaktadır (Tablo 5).

Tablo 5. Zehirlenmelerde ilaç çeşitlerinin dağılımı

İlaç Çeşitleri	Hasta Sayısı	(%)
Antidepresan	15	20,6
Antiepileptik	5	6,8
Analjezik	4	5,6
Çoğul İlaç	35	48
Hipnotik-Sedatif	10	13,4
Kardiyovasküler	2	2,8
Antipsikotik	2	2,8
Toplam	73	100

TARTIŞMA

AYBÜ'ye yatan tüm zehirlenme olguların standart olarak hava yolu açıklığı sağlanmakta, damar yolu açılmakta, yaşamsal verileri izlenmekte, nörolojik ve sistemik bakısı yapılmakta ve zehir danışma merkezi ile bağlantıya geçilmektedir. Sonrasında APACHİ skorlaması yapıp tedavisi planlanmaktadır.

Zehirlenme olguları arasında, yoğun bakım gereksinimi ülkeler ve bölgeler arasında farklılık göstermektedir. ABD'de %5-30, Avusturya'da %20, Aydın'da Kurt ve arkadaşlarının yaptığı çalışmada %30 olarak bulunmuştur (6- 9).

Hastanemizde son 24 aylık sürede AYBÜ'de toplam 2098 hasta izlenmiş olup, bu olguların 112'sini (% 5,3) zehirlenme olguları oluşturmaktadır. Olguların büyük çoğunluğunu özkiyım amacı ile zehir alan genç kadınlar oluşturmuştur. Zehirlenmenin en sık görüldüğü yaş grubu 15-24 olarak belirlendi ($p = 0,01$) (Tablo 1).

Hastalarımızın 90'ı (%80,4) özkiyım, 17'si (%15,2) kaza, 5'i (%4,5) alkol alımı sonrası zehirlenerek AYBÜ'ye yatırılmıştır. Özkiyım nedeniyle zehirlenen olguların %57'sini kadınlar, %43'ünü erkekler oluşturmaktadır. Bu oranlar diğer çalışmalar ile paralellik göstermektedir. Konu ile ilgili daha önce yapılan çalışmalarda özkiyım girişimlerinin 25 yaş altı kadınlarda ve 25-30 yaş arası erkeklerde sık olduğu bildirilmiştir (10,11).

Zehirlenme olguları arasında ilaç alımı %65,1'lik oranla en sık görülen zehirlenme biçimidir. İlaç dışı en sık rastlanan zehirlenme çeşidi %19,6'lık oran ile

organofosfatlı böcek öldürücülerdir. İlaç alımı ile zehirlenmelerde birinci sırada yer alan antidepresanlar özellikle dikkat çekmektedir. Türkiye’de bu grup ilaçların kolay ulaşılabilir olması ve reçetesiz alınabilmesi bu tür ilaçlar ile olan zehirlenmelere zemin hazırlamaktadır.

AYBÜ’de ortalama 2,48±2,78 (1-17) gün izlenen olguların 34’ü (%30,4) tamamen düzeldi, 9’unun (%8) durumu değişmedi 4 (%3,6). olgunun tedaviyi redderek kendi isteği ile hastaneden ayrıldığı belirlendi. 52 (%46,4) olgunun ilk tedavilerinin ardından hastane içi başka kliniğe, 2 (%1,8) olgunun ileri tetkik ve tedavi amacıyla başka hastaneye sevk edildiği bulundu. Olguların 11’inin (%9,8) öldüğu belirlendi.

Olguların ölüm oranları; APACHİ skorları ile paralellik göstermiştir. Olguların 2’si ilaç zehirlenmesi, 2’si organofosfat zehirlenmesi, 4’ü karbonmonoksit zehirlenmesi, 3’ü alkol zehirlenmesi nedeniyle kaybedilmiştir. Literatürde ölüm oranı % 0,1 ile % 27 arasında değişmektedir (3,12-14). Çalışmamızda ölüm oranı %9,8 olarak bulunmuştur. Literatürde Türkiye genelinde ölüm oranı ile ilgili yapılmış genel bir çalışma bulunamamıştır.

Zehirlenmelerde; alınan zehir miktarı, zehirden etkilene süresi ve hastaneye getirilene kadar geçen süre, ölüm ve hastalanma oranlarını etkilemektedir. Çalışmamızda hastaların bu tür verilerine ulaşılammıştır.

Tarım ve hayvancılık yapılan bölgelerde kullanılan organofosfatlı ve diğer tarım ilaçlarının zehir miktarları azaltılmalı ve olası etkilerine karşı toplum bilinçlendirilmelidir.

Antidepresan olarak kullanılan ilaçlar özellikle de amitriptilin (özkıyım amacı ile ensık kullanılan ilaç) reçetesiz verilmemelidir.

KAYNAKLAR

1. Fathelrahman AI, Ab Rahman AF, Mohd Zain Z. MS 04-044: demographic features of drug and chemical poisoning in northern Malaysia. *Clin Toxicol* 2005; 43:89-94.
2. Cabo Valle M, Marti Lloret JB, Miralles Gisbert S, Marti Ciriquian JL. Etiology of intoxication: A study of 557 cases. *Eur J Epidemiol* 1993; 9: 361-3.
3. State Institute of Statistics. Suicide Statistics. State Institute of Statistics Prime Ministry Republic of Turkey, 2001.
4. Dorado PS, Martin FJ, Sabugal RG, Caballero V PJ. Epidemiology of acute poisoning: study of 613 cases in Community of Madrid in 1994. *Rev Clin Esp* 1996; 196:150-6.
5. Turvill JL, Burroughs AK, Moore KP. Change in occurrence of paracetamol overdose in UK after introduction of blister packs. *Lancet* 2000; 355: 2048-2049.
6. Henderson A, Wright M, Pond SM. Experience with acute overdose patients admitted to an intensive unit over six years. *Med J Aust*, 1993; 158: 28-30.
7. Collee GG, Hanson GC. The management of acute poisoning. *Br J Anaesth* 1993 70: 562-73.
8. Mc Grath J. A survey of deliberate self-poisoning. *Med J Aust* 1989; 150: 317-24.
9. Kurt I, A. Erpek G, Kurt MN, Gürel A. Epidemiology of Adult Poisoning at Adnan Menderes University. *ADÜ Tıp Fakültesi Dergisi* 2004; 5(3) : 37 – 40.
10. Fuller GN, Rea AJ, Payne JF, Lant AF. Parasuicide in central London 1984-1988. *J R Soc Med*, 1989; 82: 653-6.
11. Kaygusuz K, Gürsoy S, Kılıçcıoğlu F, Özdemirkol İ, Mimaröđlu C. Cumhuriyet Üniversitesi Tıp Fakültesi Hastanesi AYBÜ’nde 1998-2004 yılları arasında akut ilaç zehirlenmesi tanısı ile takip edilen olguların geriye dönük analizi. *Cumhuriyet Üniv Tıp Fakültesi Dergisi*, 2004; 26: 161-5.
12. Seydaođlu G, Satar S, Alparslan N. Frequency and mortality risk factors of acute adult poisoning in Adana, Turkey, 1997-2002. *Mt Sinai J Med* 2005; 72: 393-401.
13. Akkas M, Coskun F, Ulu N, Sivri B. An epidemiological evaluation of 1098 acute poisoning cases from Turkey. *Vet Hum Toxicol* 2004; 46: 213-5.
14. Juarez- Aragon G, Castanon- Gonzalez JA, Perez-Morales AJ, Montoya Cabrera MA. Clinical and epidemiological characteristics of severe poisoning in an adult population admitted to an intensive care unit. *Gac Med Mex* 1999; 135: 669-75.

İLETİŞİM

Yazışma: Dr. Selami DOĞAN
Tepecik Eğitim ve Araştırma Hastanesi,
Aile Hekimliği Bölümü
Tel: (0232) 469 69 69 / 2302,
Cep: 0505 475 64 54
Faks: (232) 433 07 56

Başvuru : 18.06.2010

Kabul : 18.08.2010